

ANADOLU
DİL VE EĞİTİM DERGİSİ
Anatolian Journal of Language and Education
(ANADEP/AJLE)

Geliş/Received: 30.04.2025 *Kabul/Accepted:* 30.06.2025
Makale Türü/Article Type: Araştırma / Research

**Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin
2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Nitelikler Bağlamında İncelenmesi***

Adem KAV**

Teymur EROL***

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Açık Öğretim Ortaokulu 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri" başlığı altındaki 14 ölçüte uygunluğunu incelemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Çalışmanın veri kaynağını 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan açık öğretim ortaokulu 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 104 okuma metni oluşturmaktadır. Araştırma verileri, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kitaplarda yer alan metinler edebiyatımızda kabul görmüş şair ve yazarlara aittir. Nitelikli çeviri eserler tüm sınıf düzeylerinde yer almaktadır. Ancak, Türk Cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarına ait metinlere sınırlı yer verilmiş, biyografi türünün ihmal edildiği görülmüştür. Ayrıca bazı metinlerde eğitsel açıdan sakıncalı içeriklere (şiddet, cinsellik vb. gibi) rastlanmıştır. 21. yüzyılın önemli becerilerinden olan bilginin, dijitallik ve çoklu medya ortamlarından elde edilmesine ilişkin duyarlılık ders kitaplarında yer almakla birlikte bu amaca hizmet eden metin sayısı yetersiz bulunmuştur. Bunun yanında yalnızca 5. sınıf Türkçe ders kitabında serbest okuma metinlerine yer verilmiş, diğer kademelerde bunlara yer verilmemiştir. 5. sınıf ders kitabı, program ölçütlerine en yüksek düzeyde uygunluk gösteren kitap olarak öne çıkmaktadır. Genel olarak metin seçiminde program ölçütleri büyük oranda gözetilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe dersi öğretim programı, açık öğretim, ders kitabı, metin nitelikleri.

**An Examination of the Reading Texts in The Open Education Secondary School
Turkish Course Books in The Context of the Qualifications in the 2019 Turkish
Curriculum**

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the alignment of the reading texts in the Turkish textbooks for grades 5, 6, 7, and 8 of the Open Secondary School with the 14 criteria listed under the section titled "Characteristics of Texts to be Included in Textbooks" in the 2019 Turkish Language Curriculum. The study employs a qualitative research design, specifically a case study method. The data source

Atf Bilgisi: Kav, A. & Erol, T. (2025). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin 2019 Türkçe dersi öğretim programında yer alan nitelikler bağlamında incelenmesi. *Anadolu Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 64-84. Doi: <https://10.0.20.161/zenodo.15769945>

* Bu makale, Doç. Dr. Teymur Erol danışmanlığında Adem Kav tarafından hazırlanan "Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Nitelikler Bağlamında İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Millî Eğitim Bakanlığı, ademkavvv@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6636-9167

*** Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, t.erol@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1738-0858

of the research consists of 104 reading texts included in the Turkish textbooks for grades 5 through 8, published by the Ministry of National Education in the 2023–2024 academic year. The data were analyzed using descriptive analysis. According to the findings, the texts in the books are authored by poets and writers recognized in Turkish literature, and high-quality translated works are included at all grade levels. However, texts from the literatures of the Turkic Republics and Balkan Turks are limited, and the biography genre appears to be neglected. Furthermore, some texts contain pedagogically inappropriate content (such as violence, sexuality). Although the textbooks reflect an awareness of acquiring information through digital and multimedia environments-an essential 21st-century skill-the number of texts serving this purpose is found to be insufficient. Additionally, only the 5th-grade textbook includes independent reading texts. Among all levels, the 5th-grade textbook is found to align most closely with the curriculum criteria. Overall, the text selection generally adheres to the program's specified qualities.

Keywords: Turkish curriculum, open education, textbook, text qualities.

Giriş

Ders kitapları, öğretmen, öğretim programı ve öğrenci arasındaki etkileşimde temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Öğretim programlarında yer alan kuramsal bilgilerin uygulamaya aktarılmasında önemli bir araç işlevi gören ders kitapları, öğretmenlerin en sık başvurduğu materyaller arasında yer alır. Bu yönüyle ders kitapları, öğretim sürecinin niteliğini ve kalitesini doğrudan etkileyen temel kaynaklardır (İşeri, 2007).

Öğretim programlarının somut olarak yansıdığı araçların başında ders kitapları gelmektedir. Ders kitaplarının, bu yönüyle, öğrencilerin bilişsel ve dilsel gelişimlerini doğrudan etkilediği düşünülebilir. Özellikle ana dil eğitimi kapsamında kullanılan Türkçe ders kitapları, dil becerilerini geliştirme, edebi ve estetik duyarlılık kazandırma, bilgiye ulaştırma ve bilgi birikimini artırma, analitik düşünme yetkinliğini edindirme bakımından önem arz etmektedir. Doğal olarak Türkçe ders kitapları yalnızca genel dil bilgilerini öğretmekle işlevlendirilmiş bir araç değildir. Düşünme, anlama, yorumlama gibi alımlayıcı, kendini doğru ve yeterli bir şekilde ifade etme gibi üretici dil süreçlerini içeren kapsamlı bir araçtır.

Ülkemizdeki kitap okuma alışkanlıkları göz önünde bulundurulduğunda, Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinlerin seçimi büyük önem taşımaktadır. Bu metinlerin, öğrencilerde millî ve manevî değerlerle birlikte tarihî ve kültürel mirasa karşı ilgi uyandırması; aynı zamanda bilişsel ve duyuşsal becerilerin gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir (Kav ve Kav, 2023). Bu bağlamda metin seçimi, içerik ve tasarım bakımından dikkatle değerlendirilmesi gereken bir süreçtir. Öğrenci düzeyi, gelişimsel özellikler, ilgi ve istek, sosyal dinamiklerin biçimlendirdiği eğilimler, toplumsal değerler, dil yeterliliği gibi pek çok değişken metin seçiminde uygunluğu sağlayan bileşenlerdir. Elbette seçilen metinlerin eğitsel işlev görebilir nitelikte olması, diğer bir ifadeyle pedagojik ilkelere uygun tasarlanması, kitap yazarlarının tercihinde gözetilmesi gereken en önemli bir husustur.

Türkçe öğretiminde, metinler aracılığıyla öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeleri hedeflenmektedir. Güneş'e (2007) göre metinler; okuma, dinleme, yazma, konuşma ve görsel okuma gibi birçok alanda öğrencilerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Solak ve Yaylı'ya (2009) göre ise metinlerden yalnızca temel dil becerilerinin kazandırılması değil, aynı zamanda ana dili sevdirmeye, ulusal değerleri aktarma ve evrensel değerlere yönelik farkındalık oluşturma gibi işlevleri de yerine getirmesi beklenmektedir. Öğrenciler, estetik ve edebî yargılarını ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla geliştirirler. Ancak bir metin, öğrencinin gelişim düzeyine uygun değilse, öğretim programındaki kazanımlara ulaşmakta yetersiz kalabilir. Örneğin, somut işlemler dönemine yeni geçmiş bir öğrenci için soyut kavramlar içeren ya da ahlâkî değerleri henüz gelişmemiş öğrenci grupları için şiddet unsurları barındıran bir metin, öğrencinin yararına olmayacaktır.

Türkçe dersi, öğretimin metinler aracılığıyla gerçekleştirilmesini esas aldığından, metin seçiminde doğruluk ve işlevsellik büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP) ders kitaplarında yer alacak metinlerde bulunması gereken özelliklere ilişkin özel bir bölüm yer almaktadır. Bu bölüm aracılığıyla, ders kitaplarında kullanılacak metinlerin sahip olması gereken nitelikler açıkça belirlenmiş ve ortak bir çerçeveye oturtulmuştur. Ayrıca, her sınıf düzeyi için kullanılacak metin türleri TDÖP kapsamında ayrı ayrı tanımlanmıştır.

Türkçe dersi kapsamında ana kaynak olarak kullanılan ders kitapları, yalnızca örgün eğitimde değil, yaygın eğitimde de birincil kaynak olma işlevini sürdürmektedir. Alan yazını incelendiğinde, Açık Öğretim Ortaokulu (AÖÖ) Türkçe ders kitaplarına yönelik çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Altunkaya, 2013; Bulut, 2020; Eren Akgün ve Sis, 2016; Kav ve Erol, 2023; Kav ve Kav, 2023; Kolaç ve Çalışır Zenci, 2015; Sarıkaya, 2021; Yenen Avcı, 2016). Ancak bu çalışmalar incelendiğinde, ders kitaplarında yer alan metinlerin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri (DKAMN)" başlığı çerçevesinde ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, AÖÖ Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, öğretim programında öngörülen niteliklere uygun olup olmadığını ortaya koymak ve bu doğrultuda başta ders kitabı yazarları olmak üzere materyal geliştiricilere katkı sunmak bu çalışmanın hedeflediği çıktılardır. Açık öğretimde öğrenim gören öğrenciler, yoğunlukla farklı metin ve kitaplarla karşılaşma imkânı bulamadıklarından, kullanılan ders kitapları daha da kritik bir hâl almaktadır. Ayrıca, açık öğretim sisteminde yer alan öğrenci sayısının fazlalığı ve öğrenci kitlesinin heterojen yapısı göz önüne alındığında, bu kitaplar yalnızca öğretim materyali değil, aynı zamanda okuma kültürünün gelişmesine katkı sağlayabilecek bir araç niteliği taşımaktadır. Araştırmanın, yaygın eğitim kapsamında bu konuyu ele alan ilk çalışma olması bakımından alandaki önemli bir boşluğu dolduracağı ve elde edilen bulgularla ileride yapılacak çalışmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı; AÖÖ 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin, 2019 TDÖP'te belirtilen metin niteliklerine uygunluk düzeyini belirlemektir. Araştırmada, ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, TDÖP'te yer alan "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri" başlığı altında sunulan 14 ölçüt doğrultusunda incelenmiştir. Ayrıca bu ölçütlerin ışığında yapılan değerlendirmelerle, mevcut metinlerin niteliği analiz edilerek ders kitaplarında yapılabilecek iyileştirmelere yönelik önerilerde bulunulması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın temel problemi şu şekilde ifade edilmiştir: "AÖÖ 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan DKAMN bölümündeki niteliklere ne ölçüde uygundur?" Araştırmanın bu temel problemi aşağıdaki alt problemler çerçevesinde yapılandırılmıştır:

1. AÖÖ 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri,
2. AÖÖ 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri,
3. AÖÖ 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri,
4. AÖÖ 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirlenen nitelikleri ne düzeyde karşılamaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma desenine göre yapılandırılmıştır. Nitel araştırma, incelenen olay veya olguların betimleyici bir yaklaşımla ele alınmasını sağlayan bir yöntemdir (Gülbüz ve Şahin, 2019). Baltacı'ya (2019) göre, nitel araştırmalar bireylerin bir konu ya da durumu derinlemesine anlamlandırmalarına olanak tanıyan bir araştırma biçimidir. Merriam'a (2013) göre ise nitel araştırmalarda sıklıkla gözlem, görüşme ve durum çalışması gibi yöntemler kullanılmaktadır. Bu

çalışmada, AÖÖ 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları derinlemesine analiz edildiği için durum çalışması (case study) deseni tercih edilmiştir. Ocak’a (2019) göre durum çalışması, belge niteliği taşıyan her türlü kaydın toplanması, incelenmesi, anlamlandırılması ve değerlendirilmesini içeren bir yöntemdir. Bu bağlamda, araştırma sürecinde durum çalışmasına uygun olarak; ilgili kaynakların tespiti, belgelerin sistematik şekilde incelenmesi, verilerin gruplandırılması, analiz edilmesi ve araştırmanın güvenilirliğinin sağlanmasına yönelik adımlar izlenmiştir (Karasar, 2018).

Araştırma Materyali

Bu çalışmada, 2023–2024 eğitim-öğretim yılında okutulmakta olan AÖÖ 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir. İncelenen ders kitaplarına ilişkin genel bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. *AÖÖ 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına ilişkin betimleyici istatistikler*

Adı	Yayın Evi	Basım Yılı	Okutulduğu Öğretim Yılı	Yazar/lar	Metin Sayısı
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Ders Kitabı 5	Anıttepe	2021	2023-2024	Şule Çapraz Baran, Elif Diren	32
Açık Öğretim Daire Başkanlığı Türkçe 6	MEB	2023	2023-2024	Abdulkadir Altan	24
Açık Öğretim Daire Başkanlığı Türkçe 7	MEB	2023	2023-2024	Gönül Metin	24
Açık Öğretim Daire Başkanlığı Türkçe 8	MEB	2023	2023-2024	Osman Babadağ	24
Toplam					104

Araştırmanın veri kaynağını, AÖÖ Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Bu ders kitaplarına elektronik ortamda <http://aokul.gov.tr> adresi üzerinden Aralık 2023 tarihinde erişilmiştir. İnceleme kapsamında; 5. sınıf ders kitabında 8 tema, 24 ana metin ve 8 serbest okuma metni, 6. sınıf ders kitabında 8 tema ve 24 ana metin, 7. sınıf ders kitabında 8 tema ve 24 metin, 8. sınıf ders kitabında ise 8 tema ve 24 metin olmak üzere toplamda 32 tema ve 104 metin analiz edilmiştir. Dinleme/izleme metinleri, ölçme-değerlendirme bölümlerinde yer alan metinler ile Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sisteminde sunulan diğer materyaller araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Veriler, betimsel analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. Betimsel analiz, araştırmacıların elde ettikleri verileri düzenli bir şekilde, belirli bir sistem içinde okuyuculara sunmayı ve bu verileri yorumlamayı amaçlar. Ayrıca, bu tür analizlerde verileri desteklemek için alıntılara sıklıkla yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada, öncelikle incelenecek ders kitapları belirlenmiş, ardından bu kitaplarda yer alan 32 tema içindeki 104 okuma metni gözden geçirilmiştir. Ders kitaplarında bulunan okuma ve serbest okuma metinleri, 2019 TDÖP çerçevesindeki “Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri” bölümünde belirtilen 14 ölçüt doğrultusunda analiz edilmiştir. Araştırmacının yaptığı yorum ve çıkarımlar, alanında uzman kişilerden alınan görüşlerle doğrulanmıştır. Uzman görüşlerinden elde edilen geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Yapılan işlemi anlaşılır kılmak amacıyla tablolar oluşturulmuş, sözü edilen programın çerçevelediği ölçütleri karşılaması durumunda metnin karşısına (+), karşılamaması durumunda ise (-) işareti konmuştur. Son olarak, belirli ölçütleri karşılayan metinlerden doğrudan alıntılar yapılmış ve örnek kullanımlar bulgular bölümüne dâhil edilmiştir.

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

AÖÖ 5. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinin 2019 TDÖP’te yer alan DKAMN’ye uygunluk durumuna ilişkin bulgular, Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *AÖÖ 5. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde 2019 TDÖP DKAMN’ye ilişkin bulgular*

Metinler	2019 TDÖP’teki Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri													
	Maddeler													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Memleket İsterim	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoşça Kalın, Güle Güle	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Anadolu’da Konukseverlik	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gelenekseldir	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çocuk ve Baloncu	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Mustafa Kemal’in Kağmısı	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Dumlupınar Savaşı	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6 Mart 1915 Gecesi	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şahin Bey	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Bu Nehir Bizim	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Okland Adası	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Deprem	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Yarın Gene Sabah Olacak	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-
Kilim	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatan Yahut Silistre	+	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-
Boğaç Han	+	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-
Geyik Ana	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	-	-
Çocuk Bahçesindeki Bekçi	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Bilinçli Tüketici	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özgürlük	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çiftçi ile Çocukları	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Karagöz Kibarlık Öğreniyor	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-
Çitlembik	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Spor ve Bedenimiz	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-
Dedemin Öyküsü	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Yağlı Güreşçi	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Büyüklerle Saygı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaşama Sevinci	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bir Bardak Sütün Hatırı	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Barkod	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Akıllı Ulaşım Sistemleri	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pastör	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 2’de görüldüğü üzere, AÖÖ 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan toplam 32 metin, 2019 TDÖP çerçevesinde ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri bağlamında incelenmiştir. Bu inceleme doğrultusunda, 14 maddeden oluşan ölçütler dikkate alındığında; metinlerde en çok 1. ve 7. ölçütlere, en az ise 2., 3., 4., 5., 13. ve 14. ölçütlere yer verilmiştir. Bu ölçütlere en fazla uyum gösteren metinler sırasıyla “Geyik Ana”, “Vatan Yahut Silistre”, “Karagöz Kibarlık Öğreniyor” ve “Boğaç Han” olarak belirlenmiştir. Ölçütlere en az uyum gösteren metinler ise “Büyüklerle Saygı”, “6 Mart 1915 Gecesi”, “Bilinçli Tüketici”, “Barkod”, “Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor” ve “Akıllı Ulaşım Sistemleri” olarak sıralanmıştır. Bununla birlikte, tüm maddelere uygun olarak hazırlanan bir metin bulunmamaktadır. “Büyüklerle Saygı” metni, hiçbir ölçüte uymayan tek metin olma özelliği taşımaktadır.

1. ölçüt doğrultusunda, Tablo 2 incelendiğinde ders kitabında alanda yaygın olarak kabul gören yazar ve şairlerin eserlerinin yer aldığı görülmektedir. Ancak, “*Spor ve Bedenimiz, Büyüklere Saygı, Barkod, Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor*” metinleri haber metni ve dergi yazılarından alındığı için belirli bir yazara ait değildir. Ayrıca 1. madde ölçütünün ikinci kısmına örnek olarak Kırgız ve Bulgaristan edebiyatından alınan iki metin bulunmaktadır: Nimetullah Hafız’ın “*Yarın Gene Sabah Olacak*” adlı şiiri ile Cengiz Aytmatov’un romanından alıntılanan “*Geyik Ana*” metni.

2. ölçüt açısından, Tablo 2’de yer alan metinlerin hiçbirisi ikincil aktarım içermemektedir; metinler yazarların eserlerinden doğrudan alınmıştır.

3. ölçüt uyarınca, ders kitabındaki metinlerin hiçbirinde “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesine rastlanmamıştır.

4. maddeye bakıldığında, “*Bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.*” ifadesine uyan bir örnek metin bulunmamaktadır. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler yalnızca 5. sınıf seviyesinde kullanılmıştır.

5. ölçüte göre, ders kitabındaki metinlerin tamamında farklı yazar ve şairlere ait eserler bulunmaktadır; aynı yazar ya da şaire ait bir esere ikinci kez yer verilmemiştir.

6. ölçüte yönelik ders kitabında okuma metni olarak üç çeviri metnine yer verilmiştir: “*Deprem*” (s. 85), “*Bir Bardak Sütün Hatırı*” (s. 215) ve “*Geyik Ana*”. Ancak, metinlere veya yazarlara dair herhangi bir açıklama yapılmamış ve hangi eserden alındığı bilgisi verilmemiştir.

7. ölçüt bağlamında, ders kitabı serbest okuma metinleri açısından oldukça zengin ve nitelikli hazırlanmıştır. Ders kitabında 8 tema yer almakta olup, her temanın sonunda yer alan serbest okuma metinleri (*Çocuk ve Baloncu, Şahin Bey, Yarın Gene Sabah Olacak, Geyik Ana, Çiftçi ve Çocukları, Dedemin Öyküsü, Bir Bardak Sütün Hatırı, Pastör*) temaya uygun şekilde seçilmiştir.

8. maddeye göre, ders kitabındaki 32 metin arasında 5 metnin eserin bütünlüğünü bozmadan kısaltıldığı görülmüştür. “*Vatan Yahut Silistre, Boğaç Han, Geyik Ana, Karagöz Kibarlık Öğreniyor ile Spor ve Bedenimiz*” metinlerinde özetleme ve kısaltma yapılmış; “*Vatan Yahut Silistre*” ve “*Geyik Ana*” metinlerinde, metne alınmayan bölümler anlam bütünlüğünü koruyacak şekilde özet olarak verilmiştir. Ancak “*Boğaç Han, Karagöz Kibarlık Öğreniyor ve Spor ve Bedenimiz*” metinlerinde kısaltılan bölümlerin hangi eserden alındığı belirtilmemiş, metnin başında herhangi bir özetleme yapılmamıştır.

9. ölçüt açısından, 4 metin belirgin sorunlar taşımaktadır. Bu metinler, öğrencilerin eğitsel ve davranışsal olumsuz etkilenmelerini en aza indirmek amacıyla seçilen metinlerdir. “*Vatan Yahut Silistre, Boğaç Han, Çocuk Bahçesindeki Bekçi ve Karagöz Kibarlık Öğreniyor*” metinlerinde yer alan bazı ifadeler, öğrenciler için olumsuz etkiler yaratabilecek niteliktedir. Örneğin, “*Karagöz Kibarlık Öğreniyor*” adlı metinde kullanılan argo ifadeler (“*Hoş geldin suda pişmiş bal kabağı*”, “*Seni gidi kibarlık budalası seni*”, “*Ne halt edersin a benim efendim!*”) öğrenciler tarafından yanlış anlaşılabilir.

10. ölçüt çerçevesinde, 4 metinde yöresel farklılıklar bulunmaktadır. Ancak bu yöresel farklılıklara dair dipnot bilgisi verilmemiştir. Yöresel dil kullanımı bulunan metinler şunlardır: “*Mustafa Kemal’in Kağnısı*”, “*Yarın Gene Sabah Olacak*”, “*Vatan Yahut Silistre*” ve “*Boğaç Han*”. “*Mustafa Kemal’in Kağnısı*” adlı metinde geçen “*Sankim elif elif uzuyordu, inceliyordu*”, “*Koma yollarda beni, kulun köpeğin olayım.*” altı çizili kelimeler, “*Yarın Gene Sabah Olacak*” adlı metindeki “*gene*” kelimesi, yöresel ve eski kullanımları değiştirilmeden aktarılmıştır.

11. ölçüte göre, ders kitabında “*Spor ve Bedenimiz*”, “*Barkod*” ile “*Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor*” metnlerinin türleri, uygun şekilde dergi ve gazete yazıları olarak sınıflandırılmıştır. Diğer metinlerde ise yalnızca etkinlik kısmında “*reklam, dilekçe, tutanak, özgeçmiş ve ağ günlüğü (blog)*” gibi türler yer almıştır.

12. ölçüt doğrultusunda, 4 metin örnek gösterilebilir. “Geyik Ana, Karagöz Kibarlık Öğreniyor, Çitlembik, Spor ve Bedenimiz” metinlerinde, çıkarılan veya alınmayan bölümler üç nokta (...) ile gösterilerek kısaltma yoluna gidilmiş ve anlam bütünlüğü korunmuştur.

13. ölçütü örnekleyen bir metin bulunmamaktadır. Aynı durum 14. Ölçüt içinde söz konusudur. Ders kitabındaki metinlerin (*Memleket İsterim, Hoşça Kalın Güle Güle, Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir, Mustafa Kemal’in Kağnısı, Dumlupınar Savaşı, Bu Nehir Bizim, Okland Adası, Deprem, Kilim, Vatan yahut Silistre, Çocuk Bahçesindeki Bekçi, Özgürlük, Çitlembik, Yağlı Güreşçi ve Yaşama Sevinci*) başlarında yazarlar hakkında kısa bilgilere yer verilmekle yetinilmiştir. Biyografi türünde herhangi bir metne yer verilmemiş olması da dikkat çekicidir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

AÖÖ 6. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinin 2019 TDÖP’te yer alan DKAMN’ye uygunluk durumuna ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. AÖÖ 6. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde 2019 TDÖP DKAMN’ye ilişkin bulgular
2019 TDÖP’teki Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri

Metinler	Maddeler													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ayağına Diken Batan Karga	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Dost	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Türkiye’nin Kurban Bağışları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Milyonlara Ulaşacak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pulsuz Dilekçe	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karar Vermenin Bilgeliği	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Gelecekte Popüler Olacak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Meslekler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bir Yolcuya	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15 Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-
İğde Ağacı	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Zamanı Var	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İslam Eserleri Müzesi, Doha, Katar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Sarıköz Efsanesi	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-
Bayramlaşma Bayramı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Anadolu’nun Cirit Oyunları	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-
Pembe İncili Kaftan	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-
Aile	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Al Elimi	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sihirli Pasta	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaz Geliyor	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Burdur Gölü Kurtarılamaz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-
Hâle Geldi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nasa Mars’taki Kum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Tepelerini Görüntüledi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Robot	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Herkes Buluş Yapabilir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Merak İstek ve Hırs Bizi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Kamçılar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 3’ten anlaşıldığı gibi, metinlerin en fazla 1. ve 11. madde ölçütlerine, en az ise 2., 3., 4., 5., 7. ve 13. ölçütlere uygunluk gösterdiği tespit edilmiştir. Bu ölçütlere en fazla uyum gösteren metinler sırasıyla *Pembe İncili Kaftan*, *Anadolu’nun Cirit Oyunları* ve *Sarıköz Efsanesi*; en az uyum gösteren metinler ise *Merak İstek ve Hırs Bizi Kamçılar*, *Herkes Buluş Yapabilir*, *Robot*, *Nasa Mars’taki Kum Tepelerini Görüntüledi*, *Yaz Geliyor*, *Al Elimi*, *Aile*, *Bayramlaşma Bayramı*

ve “Sihirli Pasta” olarak belirlenmiştir. Kitapta tüm ölçütleri karşılayan bir metin bulunmazken, hiçbir ölçüte uymayan metin de yer almamaktadır.

1. maddeye göre 14 metin tanınmış yazar ve şairlerin eserlerinden alınmıştır. Geriye kalan 10 metin ise haber, dergi yazısı ya da blog gibi anonim kaynaklardan alındığı için yazara dair bilgi içermemektedir. Metinlerde yer verilen yazar ve şairler: Pertev Naili Boratav, Cahit Irgat, Atalay Yörükoğlu, Lao Tzu, Necmettin Halil Onan, Mehmet Önder, Ömer Seyfettin, Behçet Necatigil, Saim Sakaoğlu, Rıza Akdemir, Rıfat Ilgaz ve Sedat Umran’dır. Adı geçen sanatçılar öğrencilerin edebî ilgilerinin artmasında faydalı olacağı değerlendirilen tanınmış isimlerdir. Ancak 1. maddenin ikinci kısmında belirtilen “*Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatına yer verilmelidir.*” ilkesine uygun herhangi bir metin bulunmamaktadır.

2. madde açısından, kitapta ikincil aktarıma yönelik bir örnek bulunmamış, tüm metinler doğrudan kaynaklarından alınmıştır.

3. maddeye uygun olarak, kitapta “*Bu kitap için yazılmıştır*” ifadesi metinlerde yer almaktadır.

4. madde kapsamında, kitapta yer alan metinlerin başka sınıf düzeylerinde tekrar edilmediği görülmekte; farklı düzeylerde tekrar kullanıma dair açık örnek de bulunmamaktadır.

Kitapta yer alan metinlerin her birinin farklı yazarlara ait olması nedeniyle 5. ölçüt tam olarak karşılanmıştır.

6. maddeye göre, kitapta yalnızca bir çeviri metin yer almaktadır: “*Karar Vermenin Bilgeliği*” (s. 38). Ancak, bu metnin orijinal kaynağı ya da yazarı hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

7. ölçüt açısından, kitapta serbest okuma metinlerine yer verilmemesi en büyük eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

8. madde doğrultusunda, yalnızca “*Pembe İncili Kaftan*” adlı metin, anlam bütünlüğünü koruyacak şekilde kısaltılmıştır. Metnin başında özet yer almakta ve alıntının eserin hangi bölümünden yapıldığı belirtilmektedir.

9. maddeye uygun olmayan üç metin tespit edilmiştir: *Ayağına Diken Batan Karga*, *Sarıköz Efsanesi* ve *Anadolu’nun Cirit Oyunları*. Özellikle “*Sarıköz Efsanesi*” metninde toplumsal ön yargıların ve olumsuz davranışların normalleştirildiği ifadeler yer almaktadır. “Zaman ve Mekân” temasında yer alan “*Sarıköz Efsanesi*” metninde “...Onlar da dedikodu yayarak Sarıköz’a iftira ederler...”, “...Sarıköz’ın kötü yola düştüğünü söyler. Baba günlerce düşünür...”, “Yanına aldığı birkaç kazla kızını, Kaz Dağı’nın zirvesine götürüp oraya bırakır. (...)” cümlelerdeki düşünce biçimi öğrenciler açısından sakıncalı olabilir.

10. madde bağlamında, metinlerde yöresel veya dönemsel dil farklılıklarına dair belirgin bir örnek bulunmamaktadır.

11. ölçüt doğrultusunda, 10 metnin çeşitli basın, dergi ya da internet kaynaklarından alındığı belirlenmiştir. Bunlar arasında “*Türkiye’nin Kurban Bağışları Milyonlara Ulaşacak*”, “*İslam Eserleri Müzesi, Doha, Katar*”, “*Sarıköz Efsanesi*”, “*Bayramlaşma Bayramı*”, “*Burdur Gölü Kurtarılamaz Hâle Geldi*”, “*NASA Mars’taki Kum Tepelerini Görüntüledi*”, “*Merak, İstek ve Hırs Bizi Kamçılar*”, “*Herkes Buluş Yapabilir*”, “*Gelecekte Popüler Olacak Meslekler*” ve “*15 Temmuz*” metinleri yer almaktadır.

12. maddeye uygunluk gösteren 5 metin belirlenmiştir: “*15 Temmuz*”, “*Sarıköz Efsanesi*”, “*Anadolu’nun Cirit Oyunları*”, “*Pembe İncili Kaftan*” ve “*Burdur Gölü Kurtarılamaz Hâle Geldi*”. Bu metinlerde alınmayan ya da çıkarılan bölümler üç nokta ile gösterilmiş, metnin anlam bütünlüğü korunmuştur.

13. madde ölçütü yalnızca “İğde Ağacı” metniyle sağlanmıştır. Bu metin, Hacı Angı’nın “Çocuk Gözüyle Atatürk” adlı hikâye kitabında yer alan bir anıdan alınmıştır.

14. maddeye yönelik olarak, ders kitabında biyografi türünde herhangi bir metne rastlanmamıştır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

AÖÖ 7. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinin 2019 TDÖP’te yer alan DKAMN’ye uygunluk durumuna ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. AÖÖ 7. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde 2019 TDÖP DKAMN’ye ilişkin bulgular

Metinler	2019 TDÖP’teki Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri													
	Maddeler													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Destanlar içinde:														
DEDE KORKUT	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Cazgır	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Eskici	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Sözünü Tutmak	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Güler Yüz	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Sevgilerde	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bayrağımızın Gölgesinde	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-
1919 – 1933’ten Bir Parça	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Atatürk’e Mektuplar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	+
Gazete Haberi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-
Hakkını Aramayı Bilmek	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Hayat Amacımız	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Atatürk Neler Okurdu Nasıl Okurdu	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Kütüphaneler	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-
Türkçeye Ağıt	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Papatya	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kolibri	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
Acaba Biraz Maviniz, Biraz Yeşiliniz Var mı?	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cennet Bursa	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eski Çarşı	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çocukluk	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sanat Hayatım	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Ebru’nun Tarihçesi	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Muhsin Ertuğrul	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+

Tablo 4 incelendiğinde, metinlerde en fazla 1. ve 12. madde, en az ise 2., 3., 4., 5., 7. ve 8. madde ölçütlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Ölçütlere en çok uygunluk gösteren metinler “Atatürk’e Mektuplar” ve “Sanat Hayatım” olurken, ölçütlere en az uyum gösteren metinler arasında “Sevgilerde”, “Papatya”, “Acaba Biraz Maviniz, Biraz Yeşiliniz Var mı?”, “Cennet Bursa”, “Eski Çarşı” ve “Çocukluk” başlıklı metinler yer almaktadır. Bütün ölçütleri aynı anda karşılayan herhangi bir metne rastlanmamıştır.

1. ölçüt doğrultusunda, incelenen eserlerin büyük çoğunluğu edebiyat dünyasında tanınmış, alan yazınında yer etmiş yazar ve şairlere aittir. Ancak “Atatürk’e Mektuplar”, “Gazete Haberi” ve “Muhsin Ertuğrul” başlıklı üç metin; basın-yayın organları ve genel ağ kaynaklarından alındığı için yazar adı belirtilmemiştir. Ayrıca, 1. maddenin ikinci bölümünde yer alan “Türk Cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatına yer verilmelidir.” ifadesi doğrultusunda yalnızca Balkan edebiyatına ait bir eserin yer aldığı belirlenmiştir. Bu eser, Balkan edebiyatının önemli temsilcilerinden Şükrü Ramo’ya ait olan “Eski Çarşı” adlı şiirdir.

2. madde doğrultusunda yapılan incelemede, Tablo 4'te yer alan metinlerde ikincil aktarıma yönelik herhangi bir örneğe rastlanmamıştır. Tüm metinler, doğrudan kaynaklardan alınmış ve özgünlüklerini korumuştur.

3. ölçütü açısından değerlendirildiğinde, incelenen metinlerde “*Bu kitap için yazılmıştır.*” ibaresine yer verilmediği görülmüştür. Bu durum, metinlerin öğretim programı doğrultusunda özgün olarak hazırlanmamış olduğunu göstermektedir.

4. madde kapsamında yapılan değerlendirmede, metinlerin başka sınıf seviyelerinde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu yönüyle metinlerin, “*Bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.*” ilkesine uygun olarak seçildiği söylenebilir.

5. ölçütü bağlamında incelendiğinde, ders kitabında yer alan tüm metinlerin farklı yazar ve şairlere ait olduğu görülmüştür. Bu durum, kitapta yazar ve şair çeşitliliğine önem verildiğini ve ölçütün başarıyla karşılandığını ortaya koymaktadır.

6. ölçüt doğrultusunda, ders kitabında üç çeviri metne yer verildiği belirlenmiştir. Bu metinler; “*Sözünü Tutmak*” (s. 37), “*Kolibri*” (s. 136) ve “*Hakkını Aramayı Bilmek*” (s. 88) adlı okuma parçalarıdır. Söz konusu metinlerin hangi kaynaktan çevrildiği bilgisine kitapta yer verilmiş olması, bu ölçütün karşılandığını göstermektedir.

Ders kitabında serbest okuma metinlerine yer verilmemesi 7. Ölçütün dikkate alınmadığına işaret etmektedir. Bu durum, öğrencilerin bağımsız okuma alışkanlığı kazanmaları ve çeşitli türlerle tanışmaları açısından bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Aynı şekilde kitapta, metnin bütünlüğünü bozmayacak şekilde özetlenen veya kısaltılan herhangi bir metne yer verilmemesi, 8. ölçütün karşılanmadığını göstermektedir.

9. ölçütü kapsamında yapılan değerlendirmede, “*Eskici*” ve “*Bayrağımızın Gölgesinde*” adlı metinlerin içerdiği bazı ifadelerin öğrenciler üzerinde olumsuz etki yaratabileceği belirlenmiştir. Özellikle “*Bayrağımızın Gölgesinde*” adlı metinde yer alan “*Kızım sen aklını mı oynattın? Bu işi yapacak erkek kalmadı mı? Savaş erkek işidir. Kadın, kız kısmına evinde oturmak yaraşır...*” şeklindeki ifadeler, cinsiyetçi bir bakış açısını yansıtmaktadır. Bu tür ifadelerin 7. sınıf düzeyindeki öğrenciler tarafından yanlış anlaşılma riski taşıdığı ve toplumsal cinsiyet rollerine dair önyargıların pekişmesine neden olabileceği değerlendirilmektedir.

10. ölçüt açısından yapılan incelemede, “*Cazgır*” ve “*Atatürk’e Mektuplar*” adlı metinlerde yöresel ve dönemsel dil kullanımlarına rastlanmıştır. Ancak bu kullanımlara yönelik öğrencilere açıklayıcı dipnot ya da bilgi verilmemiştir. Örneğin, “*Cazgır*” metninde geçen “*... Davran bre pehlivan ha ömrüne bereket...*” ifadesi ile “*Atatürk’e Mektuplar*” adlı metinde yer alan “*... itimadın hatıralarını...*”, “*... manen bozulmakta...*” gibi eski veya yöresel dil özellikleri, açıklama yapılmaksızın doğrudan aktarılmıştır. Bu durum, öğrencilerin anlamada zorluk yaşamalarına neden olabilir.

11. ölçütü kapsamında yapılan değerlendirmede, ders kitabında dört metnin bu ölçütle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu metinler şunlardır: “*Atatürk’e Mektuplar*”, “*Gazete Haberi*” ve “*Muhsin Ertuğrul*” adlı metinlerin çeşitli internet kaynaklarından alındığı, “*Sanat Hayatım*” adlı metnin ise bir öz geçmiş örneği olarak kitaba dâhil edildiği belirlenmiştir. Bu yönüyle, söz konusu metinler 11. madde ölçütüne uygunluk göstermektedir.

Ders kitabında toplam 15 metinde 12. ölçüte uygun kullanımlara yer verildiği görülmektedir. Bu metinlerde parçaya alınmayan veya çıkarılan bölümler üç nokta (...) ile gösterilmiş, böylece kısaltmalar anlam bütünlüğü korunarak yapılmıştır. Söz konusu metinler şunlardır: “*Destanlar içinde: Dede Korkut, Güler Yüz, Bayrağımızın Gölgesinde, 1919-1933’ten Bir Parça, Atatürk’e Mektuplar,*

Gazete Haberi, Hakkını Aramayı Bilmek, Hayat Amacımız, Atatürk Neler Okurdu, Nasıl Okurdu, Kütüphaneler, Türkçe'ye Ağıt, Kolibri, Sanat Hayatım, Ebru'nun Tarihçesi ve Muhsin Ertuğrul".

13. ölçüt çerçevesinde ise iki metnin uygunluk gösterdiği tespit edilmiştir. Bu metinlerden “*Kütüphaneler*”, Mehmet Kaplan’ın “*Sevgi ve İlim*” adlı eserinde yer alan bir anı bölümünden alınmış, “*Sanat Hayatım*” ise Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “*Bütün Eserleri 3*” isimli kitabından alınmış bir otobiyografi örneği olarak ders kitabına dâhil edilmiştir.

14. ölçüt bakımından değerlendirildiğinde, iki metinde metin yazarları hakkında kısa bilgilere yer verildiği görülmektedir. Bu metinler: “*Sanat Hayatım*” (s. 171) ve “*Muhsin Ertuğrul*” (s. 178). İlgili bilgilerde yazar ve sanatçıların edebî ve sanatsal yönlerinin ön plana çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle “*Sanat Hayatım*” adlı metin, Bedri Rahmi Eyüboğlu tarafından kaleme alınmış bir otobiyografi olarak dikkat çekmektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

AÖÖ 8. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinin 2019 TDÖP’te yer alan DKAMN’ye uygunluk durumuna ilişkin bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. AÖÖ 8. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde 2019 TDÖP DKAMN’ye ilişkin bulgular

Metinler	2019 TDÖP’teki Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri													
	Maddeler													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
<i>İlkbahar</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Rize’de Sel</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
<i>Tilki</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-
<i>Olamam</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Dükkânlarına Alamet Koyan</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Çarşı Esnafı</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Oğuz Kağan Destanı</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-
<i>Sarı Sıcak</i>	+	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-
<i>Hınk Davası</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Dostluk Derken</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Sürekli İletişim İçindeyiz</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Selam Ver</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>İletişim ve Hız</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
<i>Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Mustafa Kemal Paşa</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-
<i>İlber Ortaylı ile Röportaj</i>	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-
<i>Türk Dili</i>	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
<i>Yaşam Boyu Kullanacağımız Bir Araç</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Sait Faik’le Bir Görüşme</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
<i>Âşık Veysel’e Selam</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi</i>	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-
<i>Bina</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
<i>Bir Oda Bir Saat Sesi</i>	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Bu Güzel İş Kim Düşündü?</i>	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
<i>Çalıkuşu Yuvası</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-

Tablo 5’te yer alan metinler değerlendirildiğinde, en fazla karşılanan ölçütlerin 1., 10. ve 12. maddeler olduğu; en az karşılananların ise 2., 3., 4., 7. ve 14. madde ölçütleri olduğu görülmektedir. Bu ölçütlere en çok uygunluk gösteren metinler sırasıyla “*Oğuz Kağan Destanı*” ve “*Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*”; en az uygunluk gösterenler ise “*İlkbahar*”, “*Rize’de Sel*”, “*Dükkânlarına Alamet Koyan Çarşı Esnafı*”, “*Olamam*”, “*Hınk Davası*”, “*Dostluk Derken*”, “*Sürekli İletişim Halindeyiz*”,

“Selam Ver”, “Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda”, “Yaşam Boyu Kullanacağımız Bir Araç” ve “Âşık Veysel’e Selam” metinleridir.

1. ölçüt kapsamında 21 metnin, alanda tanınmış yazar ve şairlerin eserlerinden seçildiği belirlenmiştir. Bu yazar ve şairler: Aka Gündüz, Arif Nihat Asya, Reşit Rahmeti Arat, Yaşar Kemal, Pertev Naili Boratav, Oktay Akbal, Doğan Cüceloğlu, Üstün Dökmen, Zülfü Livaneli, Cahit Külebi, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Emin Özdemir, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ziya Osman Saba ve Behiç Ak’tır. Bu isimler, Türk edebiyatında önemli yere sahip sanatçılardır. Öte yandan, “Rize’de Sel”, “Tilki” ve “Çalikuşu Yuvası” adlı üç metin, dergi ve blog kaynaklı olduğundan yazar bilgisi verilmemiştir. Ayrıca, maddenin ikinci kısmında yer alan “Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatına ait eserler” ölçütüne uygun herhangi bir metne rastlanmamıştır.

2. madde açısından yapılan incelemede, metinlerde ikincil aktarıma yönelik herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

3. ölçüt gereği metinlerin özgün olarak ders kitabı için yazıldığına dair herhangi bir ifade yer almamaktadır.

4. madde bağlamında, ders kitabı metinlerinin farklı sınıf düzeylerinde tekrar edilmediği görülse de doğrudan bu maddeye örnek teşkil eden özel bir kullanım bulunmamaktadır.

5. madde açısından bakıldığında, yalnızca 2 metin bir yazara ait farklı eserlerden oluşmaktadır. Bu metinler, Ziya Osman Saba’ya ait “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi” ile “Bir Oda Bir Saat Sesi” adlı eserlerdir. Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitapları arasında yalnızca 8. sınıf kitabında aynı yazara ait iki metne yer verilmiştir.

6. madde bağlamında Tablo 5 değerlendirildiğinde, ders kitabında yalnızca bir adet çeviri metne yer verildiği görülmektedir. Bu metin, “Okuma” temasında yer alan ve Macar Türkolog Ignác Kúnos tarafından yazılan “Türk Dili” (s. 156) adlı eserden çevrilmiştir. Metinde yazar hakkında herhangi bir açıklamaya yer verilmemekle birlikte, eserin hangi kaynaktan çevrildiği bilgisi belirtilmiştir.

7. ölçüt açısından değerlendirildiğinde, Tablo 5’te yer alan metinler arasında serbest okuma metinlerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle, bu ölçütün karşılanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

8. madde ölçütü kapsamında ise 2 metnin ilgili kritere uygun şekilde hazırlandığı belirlenmiştir. “Sarı Sıcak” ve “İlber Ortaylı ile Röportaj” adlı metinlerde özetleme ve kısaltma işlemleri yapılmıştır. Kısaltılan bu metinlerde, metne alınmayan bölümler özetlenerek metnin başında sunulmuş ve seçilen metnin, eserin hangi bölümünden alındığına ilişkin kısa açıklamalar eklenmiştir. Bu uygulama, öğrencilerin anlam bütünlüğünü kaybetmeden metni kavramasını kolaylaştırmaktadır.

9. madde çerçevesinde yapılan incelemede, yalnızca bir metnin içeriğinde çıkarılması gereken ifadelerle rastlanmıştır. “Millî Kültürümüz” temasında yer alan “Oğuz Kağan Destanı” adlı metinde geçen “...onunla yattı ve dileğini aldı, gebe kaldı...” ifadesi, öğrenci düzeyine uygun olmadığı ve pedagojik açıdan sakıncalı olabileceği gerekçesiyle olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

10. ölçüt kapsamında yapılan değerlendirmede, beş metinde yöresel veya dönemsel dil farklılıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu metinler şunlardır: “Oğuz Kağan Destanı”, “Sarı Sıcak”, “Mustafa Kemal Paşa”, “Sait Faik’le Bir Görüşme” ve “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi”. “Oğuz Kağan Destanı” adlı metinde geçen “...buyan, uran, kulan, müren, kurikan...” ifadeleri Eski Türkçeye özgü sözcüklerdir. “Sarı Sıcak” metninde yer alan “...gün şavkıyor, Allooş...”, “Mustafa Kemal Paşa” adlı metindeki “...umum, havai...”, “Sait Faik’le Bir Görüşme” adlı metindeki “...amma sual sorarsın, sözümü ağzımda kodu...” ve “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi” adlı metindeki “...selamlayaraktan, intişar etti, tabii durun...” gibi ifadeler, yöresel veya dönemsel dil özellikleri

taşımaktadır. Bu ifadeler metinlerin orijinal hâline müdahale edilmeden öğrencilere sunulmuştur. Ancak bu farklılıklara ilişkin metinlerde dipnot ya da açıklayıcı bilgiye yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

11. ölçütü çerçevesinde, 3 metnin uygun şekilde ders kitabına alındığı belirlenmiştir. “*Rize’de Sel*” metni bir gazete haberinden, “*Tilki*” metni ansiklopediden ve “*Çalığışu Yuvası*” metni ise bir dergi yazısından alınmıştır. Bu metinler kaynak türleri açısından TDÖP’te belirtilen ölçütlere uygunluk göstermektedir.

12. ölçüt açısından değerlendirildiğinde, 9 metinde bu kritere uygun uygulamaların yer aldığı görülmüştür. Bu metinler: “*Olamam*”, “*Oğuz Kağan Destanı*”, “*İletişim ve Hız*”, “*İlber Ortaylı ile Röportaj*”, “*Türk Dili*”, “*Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*”, “*Bina*”, “*Bu Güzel İş Kim Düşündü?*” ve “*Çalığışu Yuvası*” adlı metinlerdir. Bu metinlerde parça bütünlüğü korunarak metne alınmayan veya çıkarılan bölümler üç nokta (...) ile gösterilmiş, böylece kısaltma işlemi anlamı bozmadan gerçekleştirilmiştir.

13. madde kapsamında yalnızca bir metin belirlenmiştir. “*Mustafa Kemal Paşa*” adlı metin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun “*Ergenekon Millî Mücadele Yazıları*” adlı eserinde yer alan bir anıdan alınmış olup bu yönüyle ölçütü karşılamaktadır.

14. madde doğrultusunda yapılan incelemede ise ders kitabında bu ölçütü karşılayan herhangi bir metne rastlanmamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

TDÖP’ün öngördüğü tüm kazanımların öğrencilere kazandırılabilmesi, nitelikli ve amaca uygun metinlerin kullanımı zorunlu kılmaktadır (Okur ve Dağtaş, 2014). Bu nedenle, Türkçe ders kitaplarının hazırlanma sürecinde, 2019 TDÖP’te belirtilen metin türlerinin dağılımı, sayısı, temalara uygunluk düzeyi ve metinlerin taşıması gereken nitelikler titizlikle göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çalışmada, AÖÖ 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, TDÖP’ün “Ders Kitaplarında Aranacak Metin Nitelikleri” başlıklı bölümünde yer alan 14 ölçüt çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma kapsamında 32 tema içerisinde yer alan toplam 104 okuma metni değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır.

İncelenen okuma metinleri, TDÖP’te (2019) yer alan ilk ölçüt olan “kabul görmüş yazar ve eserlerden seçilmiş olma” maddesi açısından değerlendirildiğinde, toplam 104 metinden 84’ünün bu kritere uygun olarak seçildiği tespit edilmiştir. Buna karşılık, 20 metin söz konusu ölçütü karşılamamaktadır. Uygun bulunan 84 metnin sınıf düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde; 5. sınıfta 28, 6. sınıfta 14, 7. sınıfta 21 ve 8. sınıfta yine 21 metnin yer aldığı görülmektedir. Uygun bulunmayan 20 metnin ise 5. sınıfta 4, 6. sınıfta 10, 7. sınıfta 3 ve 8. sınıfta 3 metin olarak dağıldığı belirlenmiştir. Bu sonuç, özellikle 6. sınıf ders kitaplarında ölçüte uygunluk oranının diğer sınıflara kıyasla daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla metin seçim sürecinde, tüm sınıf düzeylerinde kabul görmüş eser ve yazarlara yönelme gerekliliği dikkat çekmektedir.

AÖÖ Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri incelendiğinde, büyük ölçüde kabul görmüş şair ve yazarların eserlerinin tercih edildiği görülmektedir. Bu durum, TDÖP’te belirtilen niteliklerle genel olarak örtüşmekle birlikte, ölçüte uygun olmayan metinlerin de yer aldığı dikkati çekmektedir. Nitekim Saltık (2018), ders kitaplarına alınan, amacı ve niteliği yeterince gözetilmeyen, kaynağı belirsiz ya da özensiz metinlerin öğrencilerde okuduğunu anlama becerilerinin zayıflamasına ve okumaya karşı isteksizlik geliştirmelerine neden olabileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, her düzeyde metin seçiminde yalnızca tanınmışlık değil, aynı zamanda metnin pedagojik niteliği ve öğrenci profiline uygunluğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışmada, ilk kriter kapsamında yer alan bir diğer ölçüt olan Balkan Türkleri ile Türk Cumhuriyetleri edebiyatlarına ait eserlerin ders kitaplarında temsil edilip edilmediği de değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, 5. sınıf ders kitabında 2, 7. sınıf ders kitabında ise 1 esere yer verildiği; buna karşılık 6. ve 8. sınıf ders kitaplarında bu edebiyatlara ait herhangi bir metnin bulunmadığı tespit edilmiştir. Genel tablo değerlendirildiğinde, AÖÖ Türkçe ders kitaplarında Balkan Türkleri ve Türk Cumhuriyetleri edebiyatlarından alınan metinlerin sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu bulgu, Yorgancı'nın (2022) çalışmasıyla da örtüşmekte; söz konusu çalışmada da ilgili coğrafyalara ait eserlerin ders kitaplarında yeterince temsil edilmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Oysa bu tür metinler, öğrencilere kültürel çeşitliliği tanıtmaya, Türk dünyasıyla olan bağları güçlendirme ve farklı edebi geleneklere dair farkındalık kazandırma açısından önemli bir işlev görmektedir.

DKAMN başlığında yer alan 2. ölçüt, ders kitaplarında kullanılan metinlerin doğrudan yazarlarının eserlerinden mi alındığı yoksa ikincil anlatımlarla mı oluşturulduğudur. AÖÖ 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin tamamı, yazar ve şairlerin özgün eserlerinden doğrudan alınmış olup, ikincil aktarım içeren metinlere rastlanmamıştır. Nitekim Biçer'in (2023) örgün eğitim kapsamında 6. sınıf Türkçe ders kitabında gerçekleştirdiği incelemede de benzer sonuçlara ulaşılmış; söz konusu metinlerin tamamının birincil kaynaklardan aktarıldığı belirlenmiştir. Bu çalışma da Biçer'in bulgularını destekler niteliktedir.

DKAMN kapsamında yer alan 3. ölçüt doğrultusunda, AÖÖ Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler değerlendirilmiştir. Yapılan incelemede, tüm sınıf düzeylerindeki ders kitaplarında bu maddeyi karşılayan herhangi bir metne rastlanmamıştır. Kemiksiz'in (2018) yürüttüğü çalışmada, bazı ders kitaplarında "Bu kitap için yazılmıştır" ifadesine yer verildiği ve bunun pedagojik açıdan sakıncalı bir durum olduğu vurgulanmıştır. Ancak AÖÖ Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, bu türden uygulamalardan uzak olduğu ve programda belirtilen ölçütlere uygun biçimde hazırlandığı görülmüştür.

DKAMN'nin 4. maddesi kapsamında, aynı yayınevine ait ders kitaplarında yer alan metinlerin farklı sınıf düzeylerinde tekrar edilip edilmediği incelenmiştir. Yapılan değerlendirmede, okuma metinlerinin farklı kademelerde tekrar edilmediği tespit edilmiştir. Ancak, yalnızca bazı yazarların farklı sınıf düzeylerinde farklı eserlerine yer verildiği gözlemlenmiştir. Biçer (2023) de benzer bir yaklaşımla yürüttüğü çalışmada, öğrencilerin her sınıf düzeyinde aynı metinle ya da yazarla mümkün olduğunca az karşılaşmasının; bireylerin farklı türde eser ve yazarlarla tanışmaları açısından, dolayısıyla da okuma çeşitliliğini artırmak bakımından pedagojik olarak önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, AÖÖ Türkçe ders kitaplarının söz konusu kriterle uyumlu olduğu söylenebilir.

AÖÖ'nun tüm kademelerinde yer alan Türkçe ders kitaplarındaki metinler, DKAMN'nin 5. ölçütü doğrultusunda, şair ya da yazar eserlerinin ders kitaplarında birden fazla yer alıp almadığı açısından incelenmiştir. Yapılan çözümleme sonucunda, yalnızca 8. sınıf Türkçe ders kitabında aynı yazara ait iki eserin yer aldığı, diğer kademelerde ise her bir metnin farklı yazarlara ait olduğu ve aynı yazara ait birden fazla metne yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, Türkçe ders kitaplarında metin seçiminde, hem bu kriterin hem de yazar ve şair çeşitliliğinin gözetildiğini göstermektedir.

DKAMN'nin 6. ölçütü, dünya edebiyatından alınan metinlerin nitelikli ve doğru çeviriler içerip içermediğine yöneliktir. Yapılan inceleme sonucunda, toplamda sekiz çeviri metnin ders kitaplarında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu metinler, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 3, 6. sınıf ders kitabında 1, 7. sınıf ders kitabında 3 ve 8. sınıf ders kitabında 1 adet olmak üzere dağılmaktadır. Ancak ders kitaplarında, metinlerin kaynağına veya yazara dair herhangi bir açıklama yapılmamış ve hangi eserden alındığı bilgisi belirtilmemiştir. Veyis, Yalçın ve Kayar Muslu (2023) yaptıkları çalışmalarda, öğrencilerin dünya edebiyatını Türkçe dersi ve ders kitapları aracılığıyla daha etkin bir şekilde tanıyabileceklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde, Altunbay (2017) ders kitaplarına alınan dünya edebiyatına ait çeviri eserlerin, öğrencilerin edebî ve estetik okur kimliği kazanmalarına katkı sağladığını vurgulamaktadır.

Ancak, AÖÖ Türkçe ders kitaplarında yer alan 104 metin içerisinde yalnızca 8 çeviri metnine yer verilmesi, bu alandaki eksiklikleri ortaya koymaktadır.

DKAMN'nin 7. maddesi, serbest okuma metinlerinin temaya uygunluğu ile edebî ve estetik değer taşıma özelliklerini incelemektedir. AÖÖ Türkçe ders kitapları tüm kademelerde değerlendirildiğinde, yalnızca 5. sınıf Türkçe ders kitabında serbest okuma metinlerine yer verildiği gözlemlenmiştir. 5. sınıf ders kitabında her tema sonunda toplamda 8 serbest okuma metni bulunmaktadır ve bu metinler temalara uygun şekilde seçilmiştir. Araştırmanın bu yönüyle, Aşıkcan (2012), Alkış Küçükaydın (2013), Gökgül ve Bayram (2022) gibi önceki çalışmalarda ortaya konan bulgularla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, Sarıçan (2012) ile Coşkun ve Çetinkaya'nın (2020) Türkçe ders kitaplarında ele alınan metinlerin edebî zevk uyandırmadığı ve özensiz seçildiği yönündeki bulgularıyla çelişen sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmada ise serbest okuma metinlerinin nitelikli olduğu ve temalarla uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, AÖÖ 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında serbest okuma metinlerine yer verilmemiş olması, ders kitaplarının önemli bir eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

DKAMN'nin 8. maddesi, uzun türdeki eserlerde anlam kaybı yaşanmaması için kısaltılmış bölümlerin hangi kısımlarından alındığının ve özet şeklinde belirtilip belirtilmediğinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. AÖÖ Türkçe ders kitapları tüm kademelerde incelendiğinde, 5. sınıf ders kitabında 5 metin, 6. sınıf ders kitabında 1 metin bulunduğu, 7. sınıf ders kitabında herhangi bir eser bulunmadığı ve 8. sınıf ders kitabında ise 2 metin olmak üzere toplamda 8 metnin bu kriter doğrultusunda yerleştirildiği belirlenmiştir. Bu metinlerden bazılarında, metnin başında özet bilgi verilmişken, bazılarında ise herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Tekşan ve Çinpölat (2023) tarafından yapılan çalışmada da benzer bulgulara ulaşılmış; bazı metinlerde bu kriterin dikkate alındığı, bazı metinlerde ise metnin kaynakları hakkında bilgi verilmeden ders kitaplarına alındığı ifade edilmiştir.

AÖÖ 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, DKAMN'nin 9. maddesi doğrultusunda, öğrenciler açısından uygun olmayan ifadelerin kullanılıp kullanılmadığı yönünden analiz edilmiştir. Yapılan incelemelerde; 5. sınıf ders kitabında 4, 6. sınıf ders kitabında 3, 7. sınıf ders kitabında 2 ve 8. sınıf ders kitabında 1 olmak üzere toplam 104 metinden 10'unda, öğrencilerin gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikte uygun olmayan bazı ifadeler ve bölümlere rastlanmıştır. Alan yazını incelendiğinde, Sever (2002), Fırat (2012), Çakır (2013), Öztürk ve Giren (2015), Erdal (2021) ve Biçer (2023) gibi araştırmacılar da, Türkçe ders kitaplarında yer alan bazı metinlerin dil kullanımı açısından problemli olduğunu ve çocuğa görelilik ilkesine yeterince uygun olmadığını ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda, mevcut araştırma bulgularının önceki çalışmalarla örtüştüğü, AÖÖ Türkçe ders kitaplarında yer alan bazı metinlerin eğitsel açıdan uygun olmayan kavramlar içerebildiği ve öğrencilerin sağlıklı gelişimini desteklemekten uzak bölümler barındırabildiği sonucuna varılmıştır.

DKAMN'nin 10. ölçütü, metinlerde dönemsel farklılıklardan ya da yazarın söyleyiş biçiminden kaynaklanan bazı sözcük ya da sözcük gruplarına yer verilip verilmediğine ilişkindir. Yapılan analizde, 5. sınıf ders kitabında 4, 7. sınıf ders kitabında 2 ve 8. sınıf ders kitabında 5 metinde yöresel ya da tarihsel dil farklılıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu metinlerde bu tür sözcüklerin metnin orijinalliğine müdahale edilmeden öğrenciye sunulduğu görülmektedir. Ancak bu kullanımlara ilişkin açıklayıcı dipnotun hiçbir metinde yer almadığı belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin metinlerde karşılaştıkları arkaik ifadeleri anlamlandırmalarını zorlaştırabileceği için pedagojik açıdan bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

DKAMN'nin 11. ölçütü, sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinin (reklam, gazete haberi, tutanak, dilekçe, öz geçmiş, blog vb.) ders kitabı metinlerinde bulunup bulunmadığını içermektedir. Yapılan analizde, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 2 metnin dergiden, 1 metnin ise gazete yazısından; 6. sınıf ders kitabında 7 metnin çeşitli ağ adreslerinden, 1 metnin dergiden, 1 metnin basın

kaynağından ve 1 metnin meclis bildirisinden; 7. sınıf ders kitabında 3 metnin çeşitli ağ adreslerinden, 1 metnin ise öz geçmiş türünden; 8. sınıf ders kitabında ise 1 metnin gazete haberinden, 1 metnin ansiklopediden ve 1 metnin de dergiden alınarak ders kitabına dâhil edildiği saptanmıştır. Bu bulgular, söz konusu kriterin AÖÖ Türkçe ders kitaplarında büyük ölçüde karşılandığını göstermektedir. Kav ve Erol (2023), Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP) vurgulanan dijital yeterlik ve medya okuryazarlığı yetkinliklerinin günümüz dünyasındaki önemi göz önüne alındığında, bu tür metinlerin ders kitaplarında mutlaka yer alması gerektiğini ifade etmektedirler. Çalışma bulguları, bu görüşle örtüşmektedir. Benzer şekilde, Şimşek'in (2015) Amerika'da kullanılan dil öğretim kitapları üzerine yaptığı araştırmada da, metin türü çeşitliliğinin oldukça fazla olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, AÖÖ Türkçe ders kitaplarında sosyal medya, dijital yayınlar ve basın kaynakları gibi farklı mecralardan alınmış metinlere yer verilmesinin, güncel eğitim yaklaşımlarıyla uyumlu olduğu söylenebilir.

DKAMN'nin 12. ölçütü, ders kitaplarında yer alan metinlerde bütünlük ve tutarlılığın korunup korunmadığı ile metinden çıkarılan kısımların parantez içinde üç nokta (...) ile gösterilip gösterilmediğini değerlendirmektedir. 5. sınıf ders kitabında 4, 6. sınıf ders kitabında 5, 7. sınıf ders kitabında 15 ve 8. sınıf ders kitabında 9 olmak üzere toplam 28 metinde, çıkarılan bölümlerin parantez içinde üç nokta ile gösterildiği ve metin bütünlüğü ile tutarlılığına dikkat edildiği görülmüştür. Ancak bazı metinlerde, metinden çıkarılan bölümlerin üç nokta ile belirtilmediği ve bu yönüyle DKAMN kriterine tam olarak uyulmadığı anlaşılmıştır. Alan yazınında yapılan araştırmalarda da bu duruma benzer şekilde ders kitapları ile öğretim programı arasında çeşitli uyumsuzlukların bulunduğu ortaya konmuştur (Erkal ve Çağrıtekin, 2020; Kurtoğlu Zorlu, 2021; Süğümlü ve Yüce, 2020). Bu bağlamda, metinlerde çıkarılan kısımların açıkça gösterilmemesi, öğrencinin metin yapısını anlamasını güçleştirebilecek bir unsur olarak değerlendirilebilir.

DKAMN'nin 13 maddesinde, ders kitaplarında çeşitli metin türleri (anı, fıkra, anekdot vb.) içinde kullanılan bölümlerin bağımsız bir metin olarak sunulup sunulmadığı dikkate alınmaktadır. Yapılan incelemede; 5. sınıf ders kitabında bu kriterle uygun herhangi bir örneğe rastlanmazken, 6. sınıf ders kitabında 1, 7. sınıf ders kitabında 2 ve 8. sınıf ders kitabında 1 metnin bu ölçütü karşıladığı belirlenmiştir. Anı ve fıkra türlerinin çoğunlukla ana metin olarak ele alındığı ancak bazı durumlarda bu türlerin, bir başka metnin içerisinde kendi iç bütünlüğünü koruyarak bağımsız bir metin gibi yer aldığı gözlemlenmiştir. Öğrencilerin farklı metin türleriyle karşılaşmalarını sağlamak açısından, AÖÖ Türkçe ders kitaplarının bu kriterle büyük ölçüde uygun olarak hazırlandığı söylenebilir.

DKAMN'nin 14. ve son ölçütü, ders kitaplarında yer alan biyografi türündeki metinlerde yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerinin ele alınıp alınmadığına odaklanmaktadır. AÖÖ Türkçe ders kitapları bu kriter doğrultusunda incelendiğinde, tüm kademeler içerisinde yalnızca 7. sınıf ders kitabında bu ölçüte uygun 2 metne yer verildiği belirlenmiştir. Söz konusu metinler “*Sanat Hayatım*” (s. 171) ve “*Muhsin Ertuğrul*” (s. 178) başlıklı biyografilerdir. Arıcı, Çizmecioğlu ve Namazcı (2017) tarafından yürütülen araştırmada da benzer bulgulara ulaşılmış, biyografi türünün Türkçe ders kitaplarında büyük ölçüde ihmal edildiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, mevcut araştırmanın bulguları ilgili literatürle örtüşmekte ve biyografi türünün ders kitaplarında daha geniş kapsamda yer alması gerektiğine işaret etmektedir.

Genel olarak Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitapları değerlendirildiğinde, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Kitaplarda yer alan metinlerin büyük çoğunluğu edebiyatımızda kabul görmüş şair ve yazarlara ait olup metin yazarları birbirinden farklı isimlerden seçilmiştir. Aynı yazara ait birden fazla metne yalnızca 8. sınıf ders kitabında yer verilmiş, diğer kademelerde bu durum gözlemlenmemiştir. Türk Cumhuriyetleri ve Balkan Türklerine ait edebi metinlere sınırlı düzeyde yer verilmesi dikkat çekici bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır. Tüm kademelerde yer alan metinlerin doğrudan alıntılanıldığı, ikincil

anlatım veya ders kitaplarına özel olarak hazırlanmış metinlerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, aynı metnin farklı sınıf düzeylerinde tekrar kullanılmadığı, her sınıf için özgün ve farklı metinlerin tercih edildiği gözlenmiştir. Dünya edebiyatına ait çeviri metinlerin nitelikli ancak sayıca sınırlı olduğu ve genellikle kaynak bilgisi sunulmadan metinlere yer verildiği belirlenmiştir. Yalnızca 5. sınıf Türkçe ders kitabında serbest okuma metinlerine yer verildiği, diğer sınıf düzeylerinde bu tür metinlerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bazı metinlerde öğrencilerin gelişimsel düzeyleriyle örtüşmeyen, eğitsel açıdan uygun olmayan içeriklere rastlanması, pedagojik açıdan önemli bir soruna işaret etmektedir. Ayrıca metin türlerinin ders kitaplarında dengeli bir şekilde dağıtılmadığı ve özellikle biyografi türüne sınırlı yer verildiği görülmüştür. Öte yandan, sosyal medya metinleri, öz geçmiş, gazete haberleri gibi farklı türlerin kullanılması, öğrencilerin üst düzey düşünme ve medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmeleri açısından olumlu bir katkı sağlamaktadır. Kısaltılan ya da çıkarılan bölümlerin bazı metinlerde parantez içinde üç nokta (...) ile gösterildiği, bazı metinlerde ise bu kurala uyulmadığı belirlenmiştir. Anı, fıkra ve anekdot gibi türler ise bazı metinlerde bağımsız bütünlük içerisinde sunulmuş, bazı durumlarda ise başka metinler içinde yer verilmiştir. Son olarak, 21. yüzyılın önemli becerilerinden biri olan bilginin dijital ortamlardan ve çoklu medya araçları üzerinden edinilmesi konusuna ders kitaplarında yer verildiği, ancak bu amaca hizmet eden metin ve etkinlik sayısının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, dijital okuryazarlık açısından kitapların geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, tüm kademeler arasında TDÖP'e en yüksek düzeyde uyum gösteren ders kitabının 5. sınıf Türkçe ders kitabı olduğu belirlenmiştir. 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitapları genel olarak TDÖP kapsamında ifade edilen DKAMN ölçütlerine büyük ölçüde uygunluk göstermektedir. Ancak bazı kriterler bakımından sınırlılıklar ve eksiklikler dikkat çekmektedir.

Öneriler

Hazırlanacak Türkçe ders kitaplarında serbest okuma metinlerine ve dinleme metinlerine daha fazla yer verilmesi, öğrencilerin okuma ve dinleme becerilerinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Metin seçiminde kültürel çeşitliliği ve ortak kimlik bilincini desteklemek amacıyla, Türk Cumhuriyetlerine ait yazarların eserlerine daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.

Dünya edebiyatına ait sanatsal ve nitelikli çeviri metinlerin ders kitaplarında yer almasına özen gösterilebilir; bu tür eserlerin hem dil hem de içerik açısından uygunluğu gözetilebilir.

Öğrencilere farklı türleri tanıma ve anlama fırsatı sunmak amacıyla metin türleri dengeli bir biçimde dağıtılabilir.

21. yüzyıl becerilerinden olan dijital okuryazarlık ve çoklu medya farkındalığı dikkate alınarak, ders kitaplarında sosyal medya metinlerine ve dijital içeriklere daha fazla yer verilebilir.

Ders kitapları hazırlanırken dil ve anlatım yönünden daha titiz bir süreç izlenebilir.

5. sınıf ders kitabının hem açık öğretim hem de örgün eğitimde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, sadece açık öğretim sistemi için özgün ders kitaplarının hazırlanması önerilmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

Bu çalışmada 1. yazarın katkı oranı %60, 2. yazarın katkı oranı %40 civarındadır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada çıkar çatışması teşkil edebilecek herhangi bir durum yoktur.

Kaynakça

- Alkış Küçükaydın, M. (2013). *İlköğretim 3. sınıf Türkçe ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitabının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluk düzeyi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altunbay, M. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının dünya edebiyatını takip etme düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(3), 433-449. <https://doi.org/10.16916/aded.331248>
- Altunkaya, H. (2013). Açık öğretim ortaokulu altıncı sınıf Türkçe ders notunun metin türleri ve öğrenme alanları açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 1-11. <https://doi.org/10.16916/aded.15996>
- Arıcı, A. F., Çizmecioğlu, M. ve Namazcı, M. (2017, Aralık). *Çocuk edebiyatında ihmal edilmiş bir tür: Biyografi*. IV Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri. İstanbul.
- Aşıkcan, M. (2012). *İlköğretim birinci sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre Türkçe ders kitaplarının yapılandırmacı yaklaşıma uygunluğu*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Biçer, F. (2023). *6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin Türkçe öğretim programında bulunan niteliklere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bulut, K. (2020). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 931-949. <https://doi.org/10.16916/aded.742452>
- Coşkun, H. ve Çetinkaya, V. (2020). Öğretmen görüşlerine göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin edebî zevk ve hoşâ giderlik açısından değerlendirilmesi. *Türk Kültürü ve Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 255-272.
- Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelik ilkesi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(1), 1171-1180. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4249>
- Erdal, K. (2021). Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu'nun ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi kitabında yer alan metinlerin çocuğa uygunluğu açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 155-167. <http://eo.citefactor.org/10.11243/ijhar.06.02.010>
- Eren Akgün A. ve Sis N. (2016). Açık öğretim ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders notunun sözcüksel görünümü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 4(50), 367-386. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3626>
- Erkal, M. ve Çağrıtekin, D. (2020). Okuma stratejilerinin (yöntem ve tekniklerinin) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle uyumu. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1) 433-450. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.774411>
- Fırat, H. (2012). Çocuk edebiyatının Türkçe eğitimindeki yeri: Biyografi örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 44-56.
- Gökgül, M. ve Bayram, B. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki serbest okuma metinlerinin okunabilirlik düzeyleri. *Asya Studies*, 6(21), 85-96. <https://doi.org/10.31455/asya.1118710>
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Nobel Yayın Dağıtım.

- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- İşeri, K. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının ilköğretim Türkçe programının amaçlarına uygunluğunun değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*, 17(136), 58-74.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel algı çerçevesi ile bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kav, A. & Erol, T. (2023). Dijital okuryazarlık becerileri bağlamında açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarının incelenmesi. *Journal of History School*, 64, 999-1023. <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.67561>
- Kav, A. & Kav, C. (2023). Kök değerler açısından açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarının incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 35, 232-249. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1346202>
- Kaya, G. (2023). *Türkçe dersi öğretim programında yer alan dil bilgisi kazanım ve konularının sarmal yaklaşım ekseninde incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kemiksiz, Ö. (2018). Yazar ve metin tercihleri bakımından Türkçe ders kitapları. *Tarih Okulu Dergisi*, 11(33), 945-967. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1199>
- Kolaç, E. & Çalışır Zenci S. (2015). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerler. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 65, 145-171.
- Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2021). Metinlerin temalara uygunluğu bakımından Türkçe ders kitapları üzerine bir inceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(1), 1-11. <https://doi.org/10.24289/ijsser.797498>
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2022). Hayat boyu öğrenme genel müdürlüğü açık öğretim ortaokulu. <http://aio.meb.gov.tr/www/okulumuz/içerik/2>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma - desen ve uygulama için bir rehber / Qualitative research a guide to desing and implementation*. Selahattin Turan (Çev. Ed.). Nobel Yayınları.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ocak G. (2019). Bilimsel araştırmalarda kullanılan veri toplama yolları. (Ed. G. Ocak), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 218-244). Pegem Akademi.
- Okur, A. & Dağtaş, A. (2014). Ortaokula yönelik kelime öğretimi çalışmaları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(4), 66-84. <https://doi.org/10.16916/aded.00066>
- Öztürk, M. ve Giren S. (2015). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 477-503. <https://doi.org/10.17556/jef.23074>
- Saltık, O. (2018). Okuma kültürü edindirme sürecinde Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin niteliği üzerine öğretmen görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(2), 281-296. <https://doi.org/10.16916/aded.372844>

- Sarıçan, E. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlerin çocuk edebiyatı kriterlerine uygunluğu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale: Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Sarıkaya, B. (2021). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 244-261.
- Sever, S. (2002). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet (millî eğitim temel yasası ve çocuk haklarına dair sözleşme bağlamında bir değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 25-37.
- Solak, M. & Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Süğümlü, Ü. & Yüce, S. N. (2020). Dinleme/izleme stratejilerine yönelik karşılaştırmalı bir çalışma: Program ve ders kitapları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 202-215. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.731880>
- Şimşek, N. D. (2015). ABD'deki 8. sınıf (İngilizce) ve Türkiye'deki 8. sınıf (Türkçe) ana dili ders kitaplarındaki metinlerin tema/ünite ve tür açısından karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 1314-1326. <http://doi.org/10.24289/ijsser.279140>
- Tekşan, K. & Çinpolat, E. (2023). Türkçe ders kitaplarındaki değiştirilmiş anlatı metinlerine ilişkin bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 416-427. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1245443>
- Veyis, F., Yalçın, B. & Kayar Muslu, A. (2023). Yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde geliştirilen Türk dili ve edebiyatı öğretim programlarında dünya edebiyatının öğretimi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 355-377. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1316153>
- Yenen Avcı, Y. (2016). Açık öğretim ortaokulu ile örgün eğitim kurumlarında okutulan Türkçe ders kitaplarının karşılaştırılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 153-160.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yorgancı, O. K. (2022). 8. sınıf ders kitaplarındaki metinlerin ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri (DKAMN) bağlamında öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *International Journal of Language Academy*, 10(1), 88-98. <http://dx.doi.org/10.29228/ijla.57359>

Extended Abstract

Introduction

Textbooks serve as fundamental tools in facilitating interaction between the teacher, student, and curriculum within the instructional process. Particularly in transferring theoretical knowledge from the curriculum into classroom practice, textbooks play a crucial role. As one of the most frequently used instructional materials by teachers, textbooks directly influence the quality and effectiveness of the teaching process. In this sense, they are not only sources of information but also structural components that guide educational practices.

Turkish textbooks are among the most significant materials reflecting the curriculum in a concrete form. They not only support students' linguistic and cognitive development but also aim to foster aesthetic sensitivity, information literacy, and analytical thinking skills. Given the relatively

limited reading habits in Turkey, the selection of texts in Turkish textbooks becomes even more significant. These texts should attract students' interest in national, spiritual, historical, and cultural values while also contributing to the development of cognitive and affective skills.

The 2019 Turkish Language Curriculum clearly defines the qualities that texts included in textbooks should possess. It also outlines the types of texts appropriate for each grade level, offering a holistic approach to instruction. Therefore, text selection must be guided by pedagogical, developmental, social, and cultural considerations. This is particularly important for the Open Education Middle School (AÖÖ), where students have limited access to supplementary reading materials. Due to the large and diverse student population in open education, textbooks serve not only as instructional materials but also as tools for developing a reading culture. Although various studies have examined AÖÖ Turkish textbooks, none have evaluated them based specifically on the “Criteria for Text Selection in Textbooks” outlined in the 2019 curriculum. This study aims to fill that gap by systematically analyzing reading texts across 5th, 6th, 7th, and 8th grade AÖÖ Turkish textbooks according to 14 specified criteria.

Method

This study employs a qualitative case study design. The sample consists of 104 reading texts from AÖÖ Turkish textbooks used in the 2023–2024 academic year. Each text was analyzed based on the 14 criteria listed under “Text Qualities to Be Included in Textbooks” in the 2019 Turkish Language Curriculum. A descriptive analysis method was used; texts meeting the criteria were marked with a plus sign (+), and those that did not were marked with a minus sign (–). Excerpts were included to support the analysis, and expert validation was used to ensure reliability.

Findings and Discussion

The findings indicate that most of the texts in the AÖÖ Turkish textbooks are authored by well-recognized literary figures. Except for the 8th-grade textbook, where two texts by the same author were included, each text in other grades was written by a different author. However, the 6th-grade textbook demonstrated a lower level of compliance with the criteria compared to the other grades. Another significant shortcoming was the limited representation of texts from Balkan Turks and the Turkic Republics. All texts were taken directly from original sources; no texts were rewritten or created specifically for the textbooks. Additionally, no text was repeated across grade levels, although different works by the same author were used in various grades. Although translated works from world literature were few in number, their quality was generally satisfactory. Nevertheless, source or author information was often missing in these texts. Only the 5th-grade textbook included “free reading” texts, which was noted as a deficiency in other grades. Some texts contained content that was not developmentally appropriate for students, raising concerns about their pedagogical suitability. Moreover, texts with regional or historical vocabulary lacked explanatory footnotes, potentially hindering comprehension. The inclusion of text types such as social media posts, newspaper articles, and blogs was considered a strength in promoting media literacy and digital awareness. However, the variety in this area still needs improvement. In some cases, shortened texts were not marked with ellipses (...) as required. Text types such as memoirs and anecdotes were generally presented with structural coherence. The limited use of the biography genre—only found in the 7th-grade textbook—was seen as inadequate in exposing students to a diverse range of text types. Overall, the AÖÖ Turkish textbooks show a high degree of alignment with the 2019 Turkish Language Curriculum, although some limitations remain. Among all grade levels, the 5th-grade textbook demonstrated the highest compliance with the specified criteria.